

BOEKBESPREKINGEN

H. J. L. Smeets: *Het gezicht wil ook wat*. Inaugurale rede. 22 pag. Utrecht 1968.

Met het uitspreken van een rede, onder bovenstaande titel, heeft collega H. J. L. Smeets het ambt van hoogleraar in de Orthodontie aan de Rijksuniversiteit te Utrecht op 24 juni j.l. aanvaard en deze oratie is daags daarna – zoals de traditie wil – in druk verschenen.

Smeets vermeldt daarin dat de orthodontie – de benaming dento-maxillaire orthopedie laat hij hoffelijk voor hen die dat prefereren – zich bezighoudt met het herstellen van morfologische afwijkingen in het tandkaakstelsel. Zij streeft daarbij naar het bewerkstelligen van een normale occlusie als basis voor een optimaal kauwvermogen. Maar een optimaal kauwvermogen biedt echter nog geenszins de zekerheid voor een optimaal kauwrendement.

Om dit te bereiken is naast goede normale anatomische verhoudingen, het aantal kauwbewegingen van groot belang.

Voorts schenkt Smeets aandacht aan de preventieve betekenis van orthodontische behandelingen welke zijn gericht tegen pathologische veranderingen aan de steunweefsels der gebitselementen. Maar anderzijds wijst hij – zeer terecht – op het verschijnsel dat orthodontische behandelingen, door verplaatsing van elementen, schade kunnen berokkenen aan steunweefsel en wortels.

Met een groot aantal citaten van Amerikaanse auteurs heeft Smeets willen wijzen op de betekenis die de gelaatscontour, in het bijzonder het mondprofiel, heeft voor de orthodontische indicatie.

De Amerikaanse invloed doet zich trouwens duidelijk gelden: „De mogelijkheden van de in Europa vrij algemeen toegepaste plaatapparatuur zijn dien-aangaande (bedoeld zijn profielverbeteringen-D.) aanzienlijk geringer dan die van de zogenaamde vaste apparatuur en in de laatstgenoemde categorie biedt de „Edgewise“-techniek verreweg de gunstigste perspectieven”, zegt Smeets letterlijk aan het slot van zijn betoog. Hij voegt er echter aan toe dat een perfecte beheersing van de techno-therapeutische middelen alleen niet toe-reikend is.

J. A. C. Duyzings

Birte Prahl: *Sutural growth*. Proefschrift Kath. Universiteit Nijmegen. 78 pag., 13 pag. afb. Offsetdrukkerij Van Mameren, Nijmegen 1968.

Na een beknopt overzicht van de belangrijkste opvattingen die thans over de regeling van de schedelgroei in zwang zijn, wordt in dit proefschrift de

aloude vraag aan de orde gesteld, of de groei van de suturen van het schedeldak autonoom is dan wel secundair aan de hersengroei. Deze vraag wordt getoetst aan een onderzoek van de groei van de sutura coronaria bij 4-11 (soms 18) dagen oude ratten, zowel onder normale omstandigheden als onder experimentele voorwaarden, t.w. na transplantatie van het sutuurgebied in een hemisfeer van de grote hersenen en onder invloed van kunstmatige microcefalie en hydrocefalie. Bij het onderzoek werden naast de gebruikelijke histologische methoden o.m. ook röntgenfotografie, gewichtsbepaling der beenderen, vitale kleuring en autoradiografie toegepast.

Onder normale omstandigheden bleek in de sutura coronaria in de onderzochte levensperiode een sterke groei op te treden. Bovendien werd in de sutuur een zodanige richting van de collagene bindweefselvezels aangetroffen, dat deze eerder bestemd lijken drukkrachten op te vangen dan trekkrachten. Op deze vondst wordt de nieuwe zienswijze gegrond, dat het schedeldak in wezen beschouwd dient te worden als een (drukopvangende) boogstructuur in bouwkundige zin. Bij implantatie van sutuurgebied in een hemisfeer blijkt de groei sterk te zijn vertraagd, hetgeen geweten kan worden aan een ontbrekende normale vascularisatie en wellicht gelijktijdig optredende versterkte beenresorptie. Onder invloed van een kunstmatige microcefalie treedt geen opmerkelijke groeivertraging in: de hoeveelheid gevormd beenweefsel verschilt niet van het normale; slechts is er meer compact beenweefsel gevormd. De richting van de collagene vezels in de sutuur is eveneens normaal. Na opwekking van hydrocefalie blijft de groei van beenweefsel ook even sterk als normaliter het geval is, maar nu heeft dit weefsel een meer spongieuze structuur. De richting van de collagene vezels was hier evenwel juist andersom als onder normale omstandigheden en bij microcefalie, t.w. gericht zoals kon worden verwacht indien trekkrachten moeten worden opgevangen. Deze waarneming wordt door de auteur geïdentificeerd als een bevestiging van de bovenvermelde zienswijze, dat het schedeldak onder normale omstandigheden een boogstructuur representeert.

De conclusies van het onderzoek luiden, dat de sutuurgroei – althans in de onderzochte levensfase – praktisch autonoom is en kwantitatief onafhankelijk van de toename van de inhoud van de hersenholte, dat men door veranderingen als microcefalie en hydrocefalie wél structurele veranderingen van de gevormde beenweefsels tot stand kan brengen, en dat de opvatting als zou in de suturen tractie bestaan, onjuist is.

De uitvoering van dit onderzoek is voortreffelijk en de resultaten die verkregen zijn, zijn hoogst belangwekkend en een diepgaande overdenking meer dan waard. Daarom treft het te meer, dat de auteur vermeldt, dat zij met opzet heeft afgezien van een kritische bespreking van de argumenten, die pleiten vóór afhankelijkheid van de sutuurgroei van de groei van de hersenen. Zij doet dit in de mening, dat zulk een invloed op grond van de eigen resultaten als mogelijkheid geheel kan worden verworpen. Dit maakt echter, dat men de verleiding niet kan weerstaan de argumenten, die de

auteur voor haar eigen opvatting aanvoert, nog eens opnieuw op hun merites te bezien. En dan blijkt, dat zij in haar interpretatie van de bevindingen wel heel ver, vermoedelijk al te ver, is gegaan. Het enige verschijnsel, waarop de nieuwe opvatting, nl. dat het schedeldak als een bouwkundige boogstructuur zou zijn op te vatten, berust, is de richting waarin de collagene vezels onder verschillende omstandigheden blijken te lopen: normaliter en bij microcefalie anders dan bij hydrocefalie. M.i. wordt echter vergeten, dat de gevonden verschillen in vezelverloop ook te wijten kunnen zijn aan het zijn blijven bestaan, c.q. het verloren gegaan zijn van de elasticiteit van de sutuurweefsels: het onder normale omstandigheden en bij microcefalie gevonden vezelverloop kan stellig een postmortaal verschijnsel zijn of toegeschreven moeten worden aan krimpverschijnselen van elastische vezels als gevolg van de fixatie. Dat deze verschijnselen bij hydrocefalie niet worden aangetroffen zou stellig gevolg kunnen zijn van verwoesting der elastische vezels onder invloed van de opgewekte geforceerde snelle rekking van de sutuurweefsels. Het komt mij dan ook voor, dat het juistere ware geweest de boogstructuur van het schedeldak slechts te introduceren als een nieuwe opvattingmogelijkheid dan van de juistheid hiervan zozeer overtuigd te zijn, dat men op die grond een bespreking der tegenargumenten achterwege kon laten.

Deze kritische opmerking betreft echter slechts de gegeven interpretatie. De waarde van het werk zelf en de feitelijke resultaten daarvan blijven erdoor onaangetast en met verlangen ziet men de resultaten tegemoet van de verdere onderzoekingen, die in het proefschrift reeds worden aangekondigd.

J. van Limborgh

D. J. Neill, R. I. Nairn: *Complete denture prosthetics*. 142 pag. John Wright and Sons Ltd., Bristol 1968. Prijs (geb.) 45 s.

Zoals de ondertitel aangeeft is dit uiterst hanteerbare boekje bedoeld als handleiding zowel bij de prothetische manipulaties aan de stoel als bij de technische procedures in het laboratorium. Deze zeer overzichtelijk ingedeelde en helder geconcipeerde leidraad dankt zijn ontstaan aan de samenwerking van beide auteurs als docenten aan twee Londense opleidingsinstituten en kan dan ook gezien worden als de uitkristallisatie van beider onderwijsmethodiek en de daarbij opgedane ervaringen inzake de moeilijkheden die de student bij zijn prothetische oefeningen ondervindt.

De inhoud is verdeeld over een zestal klinische fasen die elk een afzonderlijk onderdeel vormen en verbonden zijn door de extra-orale verwerking van de intra-oraal vastgelegde gegevens. Het resultaat is een aan wetenschappelijke voorwaarden beantwoordende totale tandvervanging. Niet minder dan 189 instructieve fotografische afbeeldingen verduidelijken de helder

geschreven aanwijzingen voor een goede uitvoering van de onderscheidene manipulaties met de eveneens geselecteerde hulpmiddelen en materialen. Het hoe en waarom – ter onderstreping – ontbreekt uiteraard evenmin.

De auteurs verhalen niet dat ook andere wegen dan de door hen toegepaste werkwijze en procedure naar het Rome van de praktische prothetiek kunnen leiden. Het wil referent voorkomen dat zij niet de eenvoudigste en kortste route hebben gevolgd. Dit te meer omdat blijkens de aandacht die aan eventuele tekortkomingen van de prothese zoals die zich bij de plaatsing kunnen manifesteren, de gecompliceerde methode geen waarborg inhoudt ter vermindering. Zo zou men verwachten dat bij de omschreven werkwijze ter verzekering van de noodzakelijke retentie, een onvoldoende houvast niet kan voorkomen. Ook valt het op dat ondanks het gebruik van de facebow en de registratie van condylusbaan en het in de opstelling vastgelegde oclusale en articulaire evenwicht, de definitieve prothese nog zoveel correctie blijkt nodig te hebben. De verklaring ligt in het tekort aan accuratesse (van een student te verwachten) bij de betreffende subtiele manipulaties, als gevolg waarvan de gemaakte fouten in het uiteindelijke resultaat versterkt tot uitdrukking komen. Hierop wordt in deze handleiding jammer genoeg niet, althans niet voldoende, de aandacht gevestigd. Een duidelijke beschrijving van een goede werkwijze is nog geen waarborg voor een overeenkomstige toepassing, zeker niet in de handen van een on- of weinig ervaren student. Het vervaardigen van een volledige prothese is, bij algehele afwezigheid van in het natuurlijke gebit verankerde gegevens, niet zo eenvoudig en vaak niet minder dan moeilijk. En dit laatste is veelal meer een zaak van ervaring en zelfkritiek dan van hiaten in het theoretische inzicht.

Referent gelooft niet dat de in deze handleiding voorgeschreven procedure als integraal noodzakelijk minimum om tot een tevredenstellend eindresultaat te geraken, prothetisch enthousiasme bij de aanstaande practicus zal doen oplaaien. Eerder zal hij zich heilig voornemen om later minder gecompliceerd tewerk te gaan.

Een en ander gaat echter niet in mindering van de verdienste van deze handleiding dat zij alle informatie bevat, nodig om de onderscheidene intratorale manipulaties en technische tussenfasen met de nodige nauwkeurigheid uit te voeren. Als zodanig verdient deze recente vormgeving aan een onderdeel van de tandheekkundige overdracht van kennis alleszins waardering.

P. H. Buisman

John Osborne, George A. Lammie: *Partial dentures*. 443 pag., 3e druk. Blackwell Scientific Publications, Oxford and Edinburgh 1968. Prijs 60 s.

In vergelijking met de tweede uitgave, verschenen in 1959, hebben de auteurs in de derde druk weinig veranderingen aangebracht.

Een nieuw hoofdstuk is gewijd aan de etiologie en de behandeling van parodontale afwijkingen.

Een aantal minder gelukkige constructievormen (niet alle) zijn vervallen; voor enkele zijn betere oplossingen aangegeven.

Voor een meer gedetailleerde bespreking kan verwezen worden naar het Tijdschrift voor Tandheelkunde 1959, no. 10, bladzijde 766.

De conclusie was toen en deze geldt in gelijke mate voor deze laatste uitgave: het boek doet prettig aan. Het is fris van opzet en leest aangenam. Ongetwijfeld zal het zijn weg vinden zowel bij de student als bij de practicus.

Sj. Wiemans

F. G. Shaw, D. C. Scott: *Practical exercises in dental mechanics*. 393 pag., 384 afb., 3e druk. Henry Kimpton, London 1968. Prijs (geb.) 90 s.

In de inleiding stellen de auteurs dat het boek in de eerste plaats bedoeld is als handboek voor de leerlingen in de tandtechniek. Bijna het gehele gebied van de tandtechniek wordt behandeld, waarbij aan het eind van het boek een literatuurlijst voor de verschillende onderwerpen wordt gegeven. Elk hoofdstuk start met een theoretisch gedeelte, waarna aan de hand van in totaal 40 „exercises” de gehele stof wordt doorgelopen.

Na een inleiding tot de anatomie van de mond, waarin de voor de prothese belangrijke gebieden worden aangegeven, komt de voor de tandtechnicus zo belangrijke tandmorfologie onvoldoende uit de verf, vooral door gebrekkig illustratiemateriaal.

Ruim 150 blz. worden besteed aan de volledige en partiële prothese. Bijna alle voorkomende handelingen en technieken worden beschreven. De tekst is zakelijk, het aantal en de kwaliteit van de afbeeldingen is onvoldoende. Nuttig zijn de „do's and don'ts” aan het eind van de diverse stadia. Aan de esthetiek van het opstellen van fronttanden en de modellering van het tandvlees in de was wordt weinig aandacht geschonken. De montering van de modellen wordt op drie soorten articulatoren behandeld: een ocludator, de Freeplane- en de Dentatus A.R.H. articulator. Afbeeldingen met een opgeslepen front komen te vaak voor. Het doet vreemd aan dat het repareren van rubberprothesen uitvoerig wordt behandeld. Bij de vormgeving van de partiële prothese wordt terecht gesteld dat de tandarts verantwoordelijk is voor het ontwerp hiervan.

De orthodontische tandtechniek neemt slechts 34 blz. in beslag. Alleen uitneembare apparatuur wordt besproken. Diverse variaties hiervan worden gepresenteerd als vestibulaire plaat, schuine vlakken en expansieplaten. De techniek van het draadbuigen wordt zeer summier behandeld. De vervaardiging van de activator blijft onbesproken.

De indirecte techniek en het kroon- en brugwerk wordt in 58 blz.

uit de doeken gedaan. Hier komen wij gevaarlijke uitspraken, vele verouderde technieken en materialen tegen. Zo wordt gesteld dat inlay's slechts een „very fine layer of cement” mogen tonen; dat metalen modellen het nauwkeurigst zijn; dat te korte randen dicht gebruneerd kunnen worden etc. Hoewel in de inleiding aan de elastische afdrukmaterialen de voorkeur wordt gegeven, worden bijna alle technieken met koperband-stents uitgevoerd. De Engelsen schijnen nog geen afstand te kunnen doen van de „spring-cantilever” brug, de verende zweefbrug waarbij de pontic aan een over het palatum lopende extensie van het anker is verbonden. De normale vaste brug wordt dan ook de „fixed-fixed bridge” genoemd.

Aan spalken en obturatoren worden 23 blz. gewijd. Uiteraard krijgen de capsplints de nodige aandacht.

Het laatste hoofdstuk gaat over diverse eigenschappen van de voor de tandtechniek belangrijke materialen en is als zodanig een nuttige toevoeging.

Het is niet verstandig de gehele tandtechniek in één boek te behandelen. Daar goede serie-illustraties van de diverse technische handelingen ontbreken lijkt het boek minder geschikt als leerboek in de tandtechniek. Meer waarde heeft het voor de kritische beoefenaren van de tandtechniek, die vele nuttige zaken in dit werk kunnen aantreffen, al doet de inhoud hier en daar wat verouderd aan.

A. F. Käyser

M. A. F. Woodruff: *Surgery for dental students*. 326 pag. Blackwell Scientific Publications, Oxford 1966. Prijs f 25,-. (50 s.).

Dit boek is geschreven voor tandheelkundige studenten om kennis op te doen van de algemene chirurgie.

Lector in de algemene chirurgie Dr. S. H. Wass wijst er in zijn voorwoord op dat de tandheelkundige chirurgie slechts een gespecialiseerde tak van de algemene chirurgie is en dat geen specialist chirurgisch kan handelen zonder dat hij de principes van de algemene chirurgie grondig beheerst. De tandarts kan geen verantwoordelijkheid op zich nemen zonder dat hij op de hoogte is van veranderingen in weefsels die het gevolg zijn van ontsteking, trauma, herstel en tumor. Hij is een algemene chirurg die tandheelkunde uitoefent.

Dit boekje is niet een leerboek in de tandheelkunde en chirurgie van de mondholte, het is een bijdrage van de principes van de algemene chirurgie van belang voor de tandheelkundige student. Het werd niet alleen geschreven om de tandheelkundige student te scholen in de algemene chirurgie, maar ook om hem bekend te maken met de exameneisen die worden gesteld door het „Royal College of Surgeons of England”.

Als naslagwerk voor de algemeen practicus om een overzicht te hebben

van ziektebeelden die betrekking hebben op de chirurgie in de mondholte, is dit boekwerk, dat 2 jaar geleden reeds in 2e druk verscheen, zeer aan te bevelen.

Voor de specialist mondheelkunde die deze materie geheel moet beheersen, kan het dikwijls uitkomst brengen om differentiaal diagnostiek weer op te frissen.

P. Bok

H. J. Sacks: *Der Zahnstocker und seine Geschichte*. Herdruk. Georg Olms Verlagsbuchhandlung, Hildesheim 1967. Prijs D.M. 68.

Dit boek, dat voor de eerste maal in 1913 in Berlijn werd uitgegeven door Hermann Meusser als deel I in de serie „Kulturgeschichte der Zahnheilkunde in Einzeldarstellungen”, is thans fotografisch herdrukt. Dank zij de oorspronkelijke brede marge was het mogelijk de afmetingen van de pagina's 10% te verkleinen, terwijl het formaat van de bladspiegel toch gelijk kon blijven. Het nu kleinere boekje maakt niettemin, in zijn rode band, een zeer verzorgde indruk.

De twee-kleurendruk is verlaten, maar de tekst – nu in zwart – is even duidelijk als in het oorspronkelijke boekje; de afbeeldingen hebben echter iets van hun kwaliteit verloren.

De auteur Dr. Hans J. Sacks heeft aan deze herdruk nog een inleiding toegevoegd, waarin hij de geschiedenis van zijn verzameling vertelt. Tussen de regels door kan men een stukje wereldgeschiedenis lezen.

F. E. R. de Maar

Voorlichtingsdienst van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen:
Het gouden prentenboek van O. en W. 371 foto's. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage 1968. Prijs f 7,-.

De Redactie ontving het in de titel genoemde prentenboek, uitgegeven naar aanleiding van het feit, dat het op 25 september jl. een halve eeuw geleden was dat een zelfstandig Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen werd ingesteld. Dit laatste overigens niet dan na overwinning van veel tegenstand, indertijd vooral geboden door Mr. P. W. A. Cort van der Linden, premier tijdens de Eerste Wereldoorlog, die als minister van Binnenlandse Zaken tevens de portefeuille van Onderwijs beheerde. Onder de vermelde benaming heeft het departement de halve eeuw echter niet volgemaakt: gelijk bekend werd in 1965 de actieradius beperkt tot Onderwijs en Wetenschappen, omdat de Kunsten, te zamen met de zaken betreffende pers, omroep en volksontwikkeling werden ondergebracht in het

Departement van Maatschappelijk Werk, dat sindsdien de naam draagt van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk.

Dit Gouden Prentenboek, in feite een speciale aflevering van het door het Departement van Onderwijs en Wetenschappen uitgegeven weekblad Uitleg, biedt in 371 foto's en weinig tekst een beeldreportage over toestanden en gebeurtenissen, die rechtstreeks of zijdelings verband houden met de ontwikkeling van het onderwijs in al zijn geledingen gedurende de afgelopen 50 jaren. Uit de aard der zaak is het aantal aspecten daarvan zó groot dat de tandheerkunde er nauwelijks aan te pas komt. Niettemin vindt men in de serie een beeld uit 1947, voorstellende de primitieve omstandigheden waaronder, door ruimtegebrek, het gebitsonderzoek op scholen destijds soms moest plaatsvinden en voorts een foto uit 1965 van een practicumzaal in het Provisorium van de Universiteit van Amsterdam.

Afgezien daarvan bevat het jubileumboek – men kan zeggen uit de aard der zaak – tal van interessante beelden uit een nog niet zo ver achter ons liggend verleden, dat waarschijnlijk vooral de belangstelling van de ouderen zal gaande maken. Aan het eind vindt men een overzicht van de kabinetten (met reden van aftreden) en bewindslieden van O. (K.) en W. uit de periode 1918-1968, alsmede enig statistisch materiaal.

Voor het genot van deze beeldlectuur behoeft men geen hoge prijs te betalen: losse exemplaren zijn voor f 7,- bij de Staatsuitgeverij te 's-Gravenhage verkrijgbaar.

J. B. Visser